

KÁPRÁZAT

MAJOR NÁNDOR

Bányai Jánosnak, anyai év múltán

HÓMEZŐ

Napközben megengedett a hómező kérge, éjjel csontkeményre fagyott. Néhány napra rá ember és apróállat vígan mozoghatott a határban. Csak a lovak szakadtak le olykor hasaljig is, felsebezve kényes lábukat. A dűlőutak sorát csak az törte fel szánra kelve, akit nagy szükség hajtott a világba.

Amikor a borotvaéles északi szél is beköszöntött, az unoka naphosszat ki sem mozdulhatott a szobából. Ott álldogált az ablaknál, s feszülten figyelte, felbukkan-e valahol a végtelenségben egy elcsatangolt nyúl vagy egy kóbor kutya, s eltűnődött, vajon szán siklott-e tova a távolba vesző túlsó dűlőúton, vagy csak a szeme káprázott.

– Jó, hogy nagyapád minden ősszel befalaztatja a másik ablakot – mondta olykor Laskainé. – Különben nem gyóznánk felfűteni a szobát.

Az unoka ott, az ablakpárkányon, heteken át a hittérítők hajdani évkönyvét lapozgatta, amelyről senki sem tudta, miként került a tanyára. Tele volt csodaszép rajzzal egy távoli, titokzatos világról, amelyben majmok ugráltak az őserdők fáin, oroszlánok vadásztak térdig érő fűben, tevék húzták a csíkot a sivatagokon át, és bálnák törtek össze jókora bárkákat egyetlen farkcsapással a hullámozó tengereken.

– Ezek csak vademberek, nem istenhívők – bökött oda Laskainé arra a rajzra, amelyen félmeztelen négerek őzfélét cipeltek vállukra vetett dorongon. De az unoka csakhamar régi ismerősként üdvözölte az elefántvadász hindukat, a krokodilusokkal küzdő indiánokat, a kengurukat kergető pápuákat és a fókákat rágszáló eszkimókat, akiket sorra istenhívőnek vágyott látni. Egyszer csak azon kapta magát, hogy azok mind ott mozognak az ablakon túl, a tar akácfák, meggyfák, eperfák és bodzabokrok birodalmában, amelyek közé csodák csodájára pálmafák, liánok, kaktuszok és ősfenyők vegyültek. S ezek a

különös emberek beköszöntek neki az ablakon át, cinkosan rákacsintottak, amikor titokzatos portyáikra indultak.

Az unoka felnevetett, amikor az ablak alatt, a liánok között, lapuló tigrisek előtt elvonult a nagyapja, azután meg István, a szolga, Gidránt, a lovat vezetve. S ahányszor csak megjelentek, harsányan felkacagott, mert fogalmuk sem volt róla, hogy leselkedő óriáskígyók, oroszlánok és emberevők között andalognak.

Órák múltán nyílt az ajtó, s Laskai lépett be gondterhelten a szobába.

– Megjártattuk, de az sem segített rajta – mondta.

– Elpusztult? – kérdezte Laskainé.

– El – válaszolta Laskai.

– Mit csináltak veled? – kérdezte Laskainé.

– István majd feldarabolja – válaszolta Laskai. – Felfüstöljük a kutyáknak. Laskainé bólintott.

– Hosszú tél lesz – mondta csendesen.

– Hosszú – hagyta rá Laskai.

Az unokának előbb tágra meredt a szeme, azután fájdalmasan felzokogott.

RAGYOGÁS

Dujin Raduška, a méhész, az eperfa alatt leállította motorkerékpárját, sebtében megfésülködött, s a motorjáról is gondosan letörölte az út porát. Csak azután ment a pajtába, s vitte magával az épület mögé a füstölőt meg az arcát védő maskarát. Ötvenkaptárnyi méhet hozott Brestovacról az aratás után, a tisztesfüre, s hetente kétszer is kiugrott gondozni őket. „Tako se to radi”, mondogatta kaptárjai között szorgoskodva.

– Eredj horgászni. Egész nap lábatlankodsz – mondta Laskainé az unokának.

Rekkenő hőség volt. Az unoka egy ideig ott körözött még az udvaron. Legszívesebben a motorkerékpár körül ücsörgött volna, s lopva tán meg is nyomott volna rajta egy-két gombot. Amikor azonban Laskainé a kezébe nyomta a horgászbót meg a kenyérből gyúrt csalétket, kioldalgott a náddal szegélyezett csatornapartra. Inkább a nádi verebet leste, mint a henyélő halakat. Nem is fogott mást, csak egy szál keszeget. Amint hallotta Laskai kocsiját hazadöcögni, jómaga is beandalgott a tanyára.

– Nagyanya elment motorkerékpározni a méhésszel – újságolta szendén az unoka.

– Éppen csak fordultunk egyet – kapkodott levegőért Laskainé.

Amikor Laskai a kifogott lovakat elvezette az istállóba, Laskainé szikrázó szemmel arcul csapta az unokát.

– Máskor is árulkodj! – vetette oda hullámozó kebellet.

Az unoka alig várta, hogy vacsorakor asztalhoz üljenek.

– A méhkasoknál nagyanya nyomkodta Raduška füstölőjét – szólt az unoka.
 – Te is megtanulhatnád, Péter, a méheket gondozni – hadarta Laskainé, miközben gyilkos pillantást vetett az unokára. – Ez a gyermek nagyon szereti a mézet.

Laskai bólogatva ette a szalonnás tojásrántottát, azután meg azon évődött hangos szóval, hogy most sem talált napszámosokat, pedig a gyáros jó árat fizet a kenderért.

Amikor Raduška ismét beállított a motorkerékpáron, Laskai egy kancsó bort hozott fel magának a pincéből, kiült a gangra, s egész délután dominózott az unokájával. Így telt el az egész nyár. Raduška megérkezett, odaköszönt, végezte a dolgát, elköszönt. „Tako se to radi”, szólt oda olykor talányosan. Laskai ott henyélt a gangon, az unoka meg idővel mestere lett a dominózásnak.

Laskainé unatkozott, s olykor elment megkapálni a virággyásokat. A verbénát, a rezedát, a harangvirágot. Soha olyan gyönyörű szarkaláb nem virított a kertjében, mint azon a nyáron. „Fajankók, fajankók, fajankók”, háborgott magában Laskainé, s valami belső ragyogás áradt belőle, akármerre került-fordult.

SÓVÁRGÁS

Mintha a földből nőtt volna ki, az olcsójános ott állt az eperfa alatt. A kutyák már ismerték, meg sem ugatták. Portékával degeszre tömött ládikóját, amelyet jószerével a hasán hordott, leakasztotta a nyakából, s óvatosan letette az asztalra. Bojtos, vörös fezével odasüvegelt a tanyaház felé, azután szótlánul elballagott a kúthoz, felhúzta a vödört, s maga felé döntve a hűvös vizet, hosszan kortyolt belőle.

– Ó, megjött Ahmet – mondta Laskainé, s elhúzta a száját. – Nézd csak, papagájt is hozott Boszniából. Tán bizony az is eladó?

Ahmet évente kétszer, tavasszal és nyárutón bejárta a csatorna menti tanyavilágot, s tüvel, cérnával, ollóval, bicskával, pántlikával, lámpabéllel, gombbal, patenttal, szappannal, batrival, naftalinnal és bolhaporral látta el a mindig ideges tanyai asszonyokat. Meg minden mással, amire szükségük volt.

Laskainé kézen fogta az unokát, odavezette Ahmethoz. Előbb a ríktó színekben pompázó papagájt vették szemügyre. Majd akkora volt, mint egy holló. Egy bot végén álldogált, amely a ládához volt erősítve. Lábán rézkarika fénylett, rövid szíjjal a bothoz volt kötözve.

Ahmet cipőpertlit, fogkrémet, cukorkát, s megannyi másť löcsölt rá Laskainéra. Közben bűvészmutatványokkal ámitotta az unokát. Cigarettdt húzott elő az unoka füle mögűl, rágyűjtott, s a cigaretta parazsdát belenyomta egy zsebkendűbe. De amikor a zsebkendűt szétterítette, nyoma sem volt benne

perzselésnek. Az unoka el volt ragadtatva. Akárhányszor húzott egy lapot a kártyapakliból, Ahmet mindig eltalálta, melyik volt.

– Vigyázz magadra, Ahmet előbb-utóbb becsap – mondta az unokának derűsen Laskainé, s egy kései dinnyét hozatott fel Ahmetnek a pincéből.

Ahmet elővette a zsebkését, kettészelte a dinnyét. Amikor az első falatot a szájához emelte, fentről valaki csengő emberi hangon megszólalt:

– Ugye jó?

Az unoka felkapta a fejét, de odafenn senkit sem látott. Csak a papagáj bámult rá szenttelenül, üres szemmel.

– Ne félj tőle – mondta kajánul Laskainé. – Ahmet elvarázsolta a feleségét. Amikor kell neki, pár percre mindig visszavarázsolja magának.

Ahmet elnéző mosolyra húzta a száját, s felnézett a papagájra.

– Szeretsz? Nem szeretsz? Miért nem szeretsz? – kérdezte Ahmettől fátyolos hangon a papagáj.

Az unoka rémülten ugrott fel az asztaltól. Hátrálva botorkált el a gangig. Berohant a szobába. Már rég tudta, hogy soha senkit sem varázsolhatnak varangyos békává, s az aranyhal sem teljesíti senkinek se a három kívánságát. Mégsem bírt magával. A szoba sarkába kuporodott. Befogta a fülét, mégis hallotta a sóvárgó hangot: „Szeretsz? Nem szeretsz? Miért nem szeretsz?”

BIZAKODÁS

A kutyák egész éjjel ugattak. Ember vagy állat időzhetett a közelben. Éjfél körül Laskai felöltözött, anélkül, hogy lámpát gyújtott volna. Megtöltötte a vadászpuskáját, s úgy settenkedett ki a gangra, hogy semmivel se adjon életjelt magáról. Amint megneszelték, a kutyák elhallgattak. Akkora köd volt, hogy Laskai alig látott tovább az orránál. Csak a hómező fagyos leheletét érezte maga körül. Halálos leheletét. És a félelmetes csendet. „Csak nem zsványok ólálkodnak a kerítésnél?”, gondolta magában. „Vagy tán eltévedt valaki a ködben?”

Reggel még mindig áthághatatlan volt a köd. Dél körül északi szél támadt, s a köd csakhamar felszakadozott. Csak a kutyák nyugtalankodtak. A kerítés mentén ténferegtek, s olykor kényszeredetten csaholgattak. Ebéd után Laskai kinyitotta a kiskaput. A kutyák a magányos diófához rohantak, félkörben körülvették, s dühösen ugattak. A diófa alig egy-két kőhajításnyira volt a tanyától. Amikor odaértek, láthatták: a fa tövében Trauf Sepp kuporgott, állig felhúzott térdel. Mögötte a végtelen hómező.

– Megfagyott – hüledezett István, a szolga.

– Eltévedt volna? Hiszen ismerte a kutyáinkat – méltatlankodott Laskai.

– Ülve nem fér bele a koporsóba – okoskodott az unoka.

– Ő sem szopogatja többé a drágakövet – szólott István.
 – Miféle drágakövet? – kérdezte Laskai.
 – Hogyan fektetik majd be a koporsóba? – töprengett az unoka.
 – Egy kövecskét tartott folyton a poharában. Merthogy attól nem fog lerészegedni. Sok pénzt adott érte a bosnyáknak – mondta István.

Trauf Sepp pár éve egyedül élt a tanyáján, a fahíd tövében, a partórházzal átellenben. Er ist durch eine harte Schule gegangen. Családja beköltözött Szivácra. Már csak a szőlőjének élt; földjét a fia művelte. Akinek nem termett saját bora, nála mindig jó italt vásárolhatott.

– Éjfél körül kint jártam, de senkit sem hallottam – tűnődött el Laskai.
 – Egész éjjel ugattak a kutyák – mondta István.

Laskai befogatott a szánba. Trauf Sepp tetemét hátraültették a szalmára, s letakarták egy pokróccal. István elindult vele be a faluba. Addigra elállt a szél. István iparkodott, mert korán alkonyodott. Azután még vissza is kellett térnie. Tündéri tájon repült vele a szán. „Estére ismét leszáll majd a köd”, töprengett magában István. De szentül hitte, haza fog találni. Nem tévedhet el. „Nem bizony”, motyogott gondterhelt arccal. S pattantott egyet az ostorával.

ZARÁNDOKLÁS

Alkonyattájt Doroszlóra igyekvő búcsújárók kanyarodtak be a tanyaudvarra. Elöl a keresztet vitték, azután a lobogókat. Szent énekeket zengtek. Egész nap taposták az út porát. A pap hajlékot kért a híveknek. Laskai – mint minden évben – a tágas pajtát kínálta fel nekik, meg egy-egy bögre tejet mindegyiküknek. A tyúkok épp elülni készültek a terebélyes eperfa ágain. A kutyák csaholgattak. A jövevények halkán, fáradtan rendezkedtek. Megrohanták a kutat. Szalmát hordtak a pajtába. Megvackoltak. Előkerültek a tarisznyák. Zümmögve váltottak egymással szót.

A pap meg a kántor a konyhában vacsorázott Laskaival és Laskainéval. Végül az unokát is az asztalhoz ültették. Tejet, túrót, tükörtojást, sült sonkaszeletet fogyasztottak. Laskai épp az ígérkező termést dicsérte, amikor kicsapódott az ajtó. Egy tagbaszakadt ember vézna legénykét penderített be a konyhába.

– Plébános úr, büntesse meg ezt a bitangot! – kiáltotta a felhevült ember.
 – Úgy kellett lerángatnom Mariskáról.
 – Mariskáról? Hiszen Mariska még gyermek – hökkent meg a pap.
 – Gyermek, nem gyermek, meggyalázta! – vetette oda a sértett apa.
 – Micsoda szép hangja van Mariskának! – szólt elmerengve a kántor. – Mariskából előénekes lesz a templomunkban.

– Báló Karcsi volt, én csak néztem őket – törölgette vérvő orrát a legényke.
– Engem maga csak akkor kapott el, amikor Báló Karcsit nem érte utol a boglyák között.

„Nyugalom, nyugalom”, cikázott át Laskai agyán. „Eddig még minden évben megúsztuk.”

– Még hazudsz?! – tört rá ismét a legénykére a panaszos. – Plébános úr, kergesse haza ezt a bitangot! Nem való ez szent zarándokútra!

– Halkabban! – intette le a heveskedőt Laskainé.

– Ha úgy maradna tőle, a fiú feleségül veszi Mariskát. Majd beszélek az apjával – tett pontot a dologra a pap.

– Még hogy én?! – háborgott a legényke. – Miért nem Báló Karcsi?

– Mariska mindig tudta, merre keresse a Triglavot, merre a Kopaonikot. A kisujjában van minden – bólogatott elismeréssel a kántor.

– Azért, mert nem Báló Karcsit kellett lerángatnom róla! – ordította a tagbaszakadt ember.

– Jött volna korábban! – nyögdécselte a legényke.

– Elég! – ugrott fel az asztalnál a pap. – Megmondtam!

Laskai kilökte az ajtón a legénykét, azután a tagbaszakadt embert tuszkolta ki csendes szóval.

– Amint mondtam, az idén jó termés ígérkezik – szólt Laskai, és visszaült az asztalhoz.

De már senki sem vacsorázott. Sóhajtoztak. Pipálgattak. A kántor lopva nyújtózott is egyet. Majd Laskainé ágyat vetett a papnak meg a kántornak a vendégszobában, s mindannyian békességben lefeküdtek.

Pirkadatkor felkerekedett a menet. Elöl a keresztet meg a lobogókat vitték. Utánuk mendegélt a pap meg a kántor. Az út mentén megszólaltak a rigók meg a kakukkok. Az unoka ott álldogált a kútnál, és soká hallgatta a búcsújárók távolodó szent énekét. S találgatta, melyik lehet Mariska csengő hangja, akiből bizonytal előénekes lesz nemsokára.

HALÁL

A tyúkólban négy tyúk vérbe fagyva hevert. Laskai összeszedte, és sorba fektette őket az udvaron. Széna- és szalmakazlak között követte a rókanyomokat egészen a szérú pereméig. Körülötte három lomha kutya szaglászott, mögötte árva unokája nyomakodott. Ameddig a szemük ellátott, körös-körül keményre fagyott hómező szikrázott.

– Afelé a facsoport felé vezetnek a nyomok – mutatott kelet felé Laskai. – Hát majd kiássuk ökelméüket!

– A nemjóját! – fontoskodott az unoka. – Kiássuk, bizony!

Amikor visszaértek az udvarra, épp egy szán kanyarodott be a tanya elé. A bakon Pollinger ült vastag bundában, mellette a fia vörösre fagyott orral.

– Nagy baj ért bennünket, szomszéd – mondta Pollinger. – Erzsike meghalt az éjjel. Gott hab' Sie selig! Megnézik? – bökött a szán dereka felé.

Míntha az asszony fel lett volna ravatalozva a szalmán. Hófehér lepedő takarta a tetemét.

Pollinger a nyár végén költözött ki a szomszédos tanyára, mert csendre s nyugalomra vágyott. Csak lódörgött körös-körül, a munkát napszamosokkal végeztette. Felesége ágyhoz kötött béna volt, amióta megszülte a fiát. Vidám teremtésnek mutatkozott, teli különös történetekkel. A tanyára költözéshez kikötötte, hogy Pollinger rádiót vegyen neki. Kézimunkáiból hol az egyik, hol a másik tanyára küldött át egyet-egyét ajándéku a fiával. A fiú különös játékokat kedvelt; füttykössel szerette a háztetőről aláguruló labdát visszaverni. „Nem értem, miben sántikál ez a Pollinger”, dűnyögte olykor Laskai.

– Az éjjel rókák törtek ránk! – szölt megilletődve az unoka.

– Úristen! – került elő jajszékelve Laskainé. – Olyan egészségesnek látszott! Bántalmakra sohasem panaszkodott!

– Kettőkor ébresztett, hogy rosszul érzi magát – mondta Pollinger. – Négykor már halott volt. Mindvégig szölt neki a rádió.

– Mind a négyet megfojtották a rókák! – mutatott az unoka a széttépett tyúkokra.

Pollinger ismét letakarta a tetemet. Elköszönt, s a szán szép lassan kisiklott a tanyaudvarról. Távolodott a terhével a végeláthatatlan, mozdulatlan hómezőn.

– Megfojtotta – mondta a tanyaház felé induló Laskai.

– Vagy megmérgezte – toldotta meg nyomdokán Laskainé.

Az unoka fázó lábbal topogott a havon. Tekintetével mindaddig követte a szánt, míg csak el nem tűnt a dombhajlat mögött. Égett a vágtyól, hogy amott, a távoli facsoportnál, mielőbb agyonverjék a rókákat.

HAZAFELÉ

Több mint fél évszázad múltán egy öregember mendegélt a Duna-töltésen, mellette egy kisgyermek andalgott. Őszi nap ragyogott az égen. Ameddig a szemük ellátott, sehol semmi sem rezdült.

– Így mendegéltem én is egykor a nagyapámmal a csatornaparton, mint most te énvelem. A kisszapári vashíd felé. Tudod-e, merre van Kisszapár? – kérdezte elmélázva az öregember.

A gyermek futni kezdett egy keszeg lepke után.

– Melyikkel? Azzal a bajuszossal? Akinek a fényképen bojtok lógtak a nyakában? – csipogott a gyermek egy térdig érő bokrocška mögül.

– A tüzértisztek egykor bojtot hordtak a mentéjükön – válaszolta az öregember. – Bár akkortájt Laskai nagyapámat már csak a tanyája érdekelte. Nem az ütegek.

– Ütegek? – kérdezte a gyermek.

– Igen, ágyúk – válaszolta az öregember. – Amikkel ezen a nyáron is körös-körül lövöldöztek a repülőkre. Emlékszel?

– Hát persze – hagyta rá a gyermek.

A töltés tövében erdő zöldellett, valahol azon túl hömpölygött a Duna. Előttük, a távolban, felsejlett a város.

– Láttad? – kiáltott fel izgatottan a gyermek. – A kánya! A kánya lecsapott! Mit gondolsz, mit zsákmányolt?

De az öregember nem nézett fel az égre, csak ballagott tovább.

– Alkonyodott már, amikor hazaértünk a tanyáról. Azt mondta, ledől egy kicsit, mielőtt megérkezne a borbély – mondta az öregember, s megállt a töltésen. – A borbély pár perc múlva meg is jött. Bement felkelteni nagyapámat. Jajveszékelve rohant vissza a gangra. Holtan találta a fekhelyen.

A gyermek elcsípte a lepkét. Felkacagott örömeiben. Nézegette, majd feldobta a levegőbe.

– Kinek beszélek én?! – kiáltott ingerülten az öregember.

Földbe gyökerezett a lába: mintha valaki másnak a hangja rezgett volna a levegőben. Nem az övé. Nem tudta, kié. S azt se, mit akar tőle ez a hang. Belehunyorgott a napba. Káprázó szemmel, most már szóltanul botorkált tova.

A gyermek bevárta az öregembert. Megfogta a kezét. A másik kezében egy botot szorongatott.

Így mendegéltek hazafelé.